

# Norsk gränshandel med alkohol i Sverige 2016–2022

CAN Rapport 218

Ulf Guttormsson





## Förord

I denna rapport skattas omfattningen av den norska gränshandeln med alkohol. Med detta avses alkohol som norska invånare inhandlar i Sverige, men tar hem och konsumerar i Norge. Denna typ av kunskap är värdefull bland annat när CAN, inom ramen för Monitormätningarna, bedömer omfattningen av den totala svenska alkoholkonsumtionen.

Två rapporter med samma tema har tidigare släppts; CAN-rapport 190 respektive 208. Den senaste publikationen täckte perioden 2016–2020. I denna rapport adderas åren 2021–2022. Detta innebär att perioden med reserestriktioner till följd av covidpandemin täcks in, något som är särskilt intressant ur ett gränshandelsperspektiv. Denna publikation har sammanställts på uppdrag av Systembolaget som också bistått med viktiga grunddata. Björn Trolldal har granskat manus och lämnat värdefulla kommentarer på rapporten.

CAN – Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning – är ett nationellt kompetenscentrum som tar fram och sprider kunskap om alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar. Vi följer konsumtions- och skadeutvecklingen genom undersökningar och forskning. Myndigheter och organisationer använder kunskap från oss som underlag för beslut och insatser. Vi är en del av civilsamhället och i vår styrelse finns representanter från våra medlemsorganisationer. I styrelsen finns även olika myndigheter representerade.

Stockholm, april 2023

Charlotta Rehnman Wigstad

Direktör CAN

# Innehåll

Sammanfattning.....	4
1. Bakgrund.....	5
Inledning.....	5
Norsk gränshandel i Sverige.....	6
2. Data och definitioner.....	10
3. Resultat.....	11
Norsk alkoholgränshandel i Sverige.....	11
Månadsvariationer 2019–2022.....	14
Dryckespreferenser i norsk gränshandel.....	15
4. Avslutande diskussion.....	17
5. Referenser.....	19
Tabellbilaga.....	21

## Citera gärna som:

Guttormsson U. Norsk gränshandel med alkohol i Sverige 2016–2022. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN); 2023. Rapport 218.

**Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN**

ISSN 0283–1198  
ISBN 978-91-7278-352-2 (pdf)  
urn nbn:se:can-2023-3 (pdf)



## Sammanfattning

Sedan många år gör norska invånare inköp av dagligvaror i Sverige. Över hälften av de norska inköpsresorna går till Strömstads kommun. Huvudskälet till gränshandeln är prisskillnader länderna emellan, dels till följd av de allmänna kostnadslägena, dels på grund av olika punktskatter. Störst omsättning har livsmedel, inklusive läsk och godis. Även alkohol och tobak förekommer i handeln. Satt i relation till all norsk gränshandel utgör alkoholen dock en begränsad del. Den är med andra ord inte en primär drivkraft för handeln.

I denna rapport presenteras storlek och utveckling av norsk gränshandel med alkohol för perioden 2016–2022. I detta inräknas dels köp med norska betalningsmedel i Systembolagets butiker, dels norska beställningar hos Systembolagets ombud i någon av de 23 kommuner som gränsar till Norge. Merparten av gränshandeln sker i Systembolagsbutiker. Ombudens försäljningsandel har dock fördubblats från 4 till 8 procent sedan 2016.

Beräkningarna i denna rapport visar att alkoholgränshandeln ökade med 21 procent 2016–2019. Det sistnämnda året uppgick den till 2,6 miljoner liter ren alkohol. Perioden 2020–2021, med varierande grad av reserestriktioner, var den genomsnittliga volymen endast en fjärdedel av 2019 års nivå. Restriktionerna avskaffades helt i februari 2022. Detta år ökade alkoholgränshandeln med drygt 150 procent jämfört med 2021. År 2022 uppgick volymen till 2 miljoner liter ren alkohol, med ett värde av 1,5 miljarder svenska kronor. Räknat i ren alkohol utgörs ungefär hälften av den norska gränshandeln av vin, därefter kommer öl.

Satt i relation till Systembolagets totala försäljning under 2022 utgjorde den norska gränshandeln 3,6 procent, mätt i ren alkohol. Innan pandemin var andelen högre och uppgick 2019 till 5,3 procent. I grova drag är detta av ungefär samma proportion som all norsk gränshandel utgör i den svenska detaljhandeln (cirka 4 procent, räknat i kronor).

Enligt Norges statistiska centralbyrå ökade de norska gränsinköpen i svensk detaljhandel överlag, fram till 2019. Pandemiåren 2020–2021 innebar en kraftig nedgång, men år 2022 återkom inköpsresorna. Jämfört med 2019 utgjorde 2022 års detaljgränshandel cirka två tredjedelar, med högst nivåer under kvartal 4 (91 procent). Förändrade vanor under pandemin, ökade bränslekostnader och avvecklandet av den norska sockerskatten 2021 kan ha lett till en nedgång. Systembolagets försäljningsvolym för 2022 låg i jämförelse med 2019 på knappt tre fjärdedelar såväl för helåret som för kvartal 4. Det tycks alltså inte ha varit samma successiva återgång för alkohol som för handeln i stort. Det återstår nu att se om alkoholgränshandeln under 2023 når tidigare nivåer.

# I. Bakgrund

## Inledning

Alkohol kan ha olika ursprungskällor. Detaljhandel med alkoholdrycker i Sverige sköts av Systembolaget AB, ett statligt företag med monopol på detaljhandelsförsäljning av drycker med en alkoholhalt över 3,5 volymprocent. Övrig försäljning i Sverige sker på restauranger samt i livsmedelsbutiker, vilka har rätt att sälja drycker med en alkoholhalt på 3,5 procent eller lägre. Dessa källor utgör den registrerade försäljningen. För att få en uppfattning om den totala alkoholkonsumtionen behöver oregistrerade källor också räknas in. Dessa består framför allt av resandeförsel och av smugglad alkohol.

Omfattningen av de oregistrerade källorna beräknas i CAN:s Monitormätningar och den senaste publikationen täcker utvecklingen fram till 2021 (Trolldal, 2022). Enligt denna rapport har andelen registrerad konsumtion ökat sedan 2004. Under pandemiåren 2020–2021 var den särskilt hög och uppgick då till 88 procent. Enligt preliminära uppgifter för 2022 var denna andel alltjämt förhöjd och uppgick till 85 procent. Detta kan jämföras med 80 procent för 2019, det senaste året före pandemin (Trolldal, 2023).

Med bland annat de tidigare publicerade gränshandelsrapporterna som underlag gjordes i 2020 års monitorrapport särskilda beräkningar om hur gränshandel samt turistkonsumtion (både svenskars och utländska turisternas) påverkar beräkningarna av den totala alkoholkonsumtionen i Sverige. Nettot av dessa faktorer visade sig då vara försumbart för skattningen av totalkonsumtionen åren 2017–2020 (Trolldal & Åström, 2021). Att bestämma omfattningen på norsk alkoholgränshandel har alltså betydelse för kvaliteten i skattningarna av den totala konsumtionen i Sverige.

### *Syftet med rapporten*

Syftet med denna rapport är att redovisa volymen av den norska gränshandeln med alkoholdrycker från Sverige. Detta är en viktig kunskap vid skattningarna av den totala svenska alkoholkonsumtionen.

### *Rapportens disposition*

I kapitel två redogörs för det material som använts, samt utgångspunkterna för analyserna. I efterföljande kapitel presenteras resultaten. Där framgår det hur den norska alkoholgränshandeln i Sverige har utvecklats, hur den varierar över året, liksom vilka dryckespreferenser som gäller i gränshandeln. Avslutningsvis förs en diskussion om styrkor och svagheter med metodiken, liksom hur resultaten står sig i jämförelse med andra källor. Tabellerna 1–4 redovisas i den löpande texten medan tabellerna 5–6 är bilagda i slutet av rapporten. I bakgrundsavsnittet nedan följer en beskrivning av norsk gränshandel.



## Norsk gränshandel i Sverige

Gränshandel med olika typer av varor, exempelvis alkohol, förekommer mellan en rad olika länder och är inte ett specifikt norskt-svenskt fenomen. I vår del av världen handlar exempelvis svenskar och danskar alkohol i Tyskland, medan tyskar handlar alkohol i Polen och finländare gör alkoholinköp i Estland.

Norska inköp i svensk dagligvaruhandel blev över lag allt vanligare under 2000-talet, fram till att pandemirestriktionerna infördes i mars 2020. Mellan 2004 och 2019 ökade antalet norska inköpsresor med 50 procent. År 2019 beräknades omsättningen av handeln uppgå till cirka 15 miljarder norska kronor (Statistisk sentralbyrå, 2023a). Under pandemiåren 2020–2021 sjönk volymen kraftigt och under det första kvartalet 2020 mer än halverades omsättningen, jämfört med motsvarande kvartal föregående år. I jämförelse med helåret 2019 uppgick den totala gränshandeln under 2020–2021 endast till en dryg tiondel av den tidigare omsättningen. Sedan 2004 har enligt SSB över hälften av gränsinköpen skett i Strömstads kommun, räknat såväl i kronor som i antal resor.

I februari 2022 togs reserestriktionerna slutligen bort permanent både i Norge och Sverige, varpå resande liksom gränshandel åter fick fart. Handeln har dock inte fullt ut återgått till tidigare storlek. Jämfört med helåret 2019 var den totala omsättningen för 2022 års gränsinköp i dagligvaruhandeln uppe i 68 procent. Närmast 2019 i volym kom kvartal 4 med 91 procent<sup>1</sup> av omsättningen (Statistisk sentralbyrå, 2023a). Det återstår nu att se om 2023 kommer att nå samma volymer som 2019. Det kan noteras att det under pandemiperioden förekom variationer i reserestriktioner, test- och vaccinbevis, och att gränsen inte var permanent stängd under hela perioden.

De norska köpresorna motiveras enligt HUI Research i första hand av stora prisskillnader, men i viss mån handlar det även om varuutbudet, samt att resan i sig kan utgöra en upplevelse i takt med att gränshandelsplatserna utvecklats som besöksdestinationer (Svensk handel, 2021). För 2019 skattades de norska köpen stå för cirka 4 procent av den totala svenska detaljhandeln och detta är den senaste tillgängliga uppgiften från HUI<sup>2</sup>.

Prisskillnaderna beror på skatter, tullar och den allmänt högre kostnadsnivån i Norge. Denna rapport beskriver perioden 2016–2022. Det kan nämnas att förhållandet mellan den norska och svenska valutan har varit förhållandevis oförändrat dessa år. Att Norge tidigare hade en särskild sockerskatt gav en särskild påverkan och ledde till att exempelvis läsk och godis var avsevärt billigare i Sverige (NOU, 2019). Denna skatt avvecklades januari 2021 (Skatteetaten, 2021).

Beträffande prisskillnaderna beräknade HUI att tobak och alkohol var 52 respektive 40 procent billigare i Sverige jämfört med i Norge under 2019. Även alkoholfria drycker var avsevärt billigare i Sverige (39 procent). Priserna på olika livsmedel som ägg, kött och mejerivaror var också lägre. Enligt rapporten var de

---

<sup>1</sup> Kvartalsuppgifterna inkluderar även andra länder än Sverige, men detta har liten betydelse i sammanhanget.

<sup>2</sup> HUI skattade de norska utläggerna i detaljgränshandeln till 28 miljarder svenska kronor detta år, varav dagligvaruhandeln bidrog med 20 miljarder.

fem vanligaste varukategorierna som norska gränskunder handlade (i fallande ordning): livsmedel, godis, alkoholfria drycker, alkoholdrycker och tobak.

Sverige har nära gränsförbindelser även med Finland och Danmark, varför gränshandel skulle kunna förekomma även till dessa länder. SCB har dock tidigare visat att danska och finska invånares gränshandel i Sverige är ganska liten. I jämförelse med den norska handeln motsvarade dessa länders handel endast drygt 10 procent vardera (Statistiska Centralbyrån, 2018). Att den danska och finska gränshandeln är förhållandevis begränsad är anledningen till att denna rapport har begränsats till att enbart beräkna den norska gränshandeln med alkohol.

### *Alkoholens roll i norska gränshandeln*

Precis som i Sverige finns i Norge ett statligt monopol för detaljhandelsförsäljning av alkohol (Vinmonopolet). En skillnad är att den öl som får säljas i de norska livsmedelsbutikerna kan ha en alkoholhalt på upp till 4,7 volymprocent. Ölförsäljningen på Vinmonopolet har därför en lägre andel jämfört med Systembolaget.

För norska invånare är det tillåtet att skattefritt föra in 1 liter sprit, 3 liter vin och 2 liter starköl från Sverige. Kvoterna kan omvandlas till svagare alkoholdrycker, exempelvis till 6,5 liter öl, men ej till starkare. Maximalt kan drycker motsvarande 0,87 liter ren alkohol medföras skattefritt. Om man samtidigt för in tobak, sänks alkoholkvoterna. I de fall utlandsresan varar kortare än 24 timmar är den totala beloppsgränsen för alla införda varor 3000 norska kronor, men vid längre resor uppgår gränsen till 6000 kronor. "KvoteAppen" är ett hjälpmedel för att följa införselreglerna, vilka även framgår av norska tullens hemsida (Toll Customs, 2023).

Prisskillnaderna mellan Sverige och Norge, på bland annat alkohol, har som nämnts avgörande betydelse för gränshandelns existens. För att illustrera skillnaderna har enklare prisjämförelser av likvärdiga alkoholdrycker gjorts mellan Systembolaget och Vinmonopolet under februari 2023. Dessa visar att sprit i grova drag var cirka 33 procent billigare i Sverige och vin cirka 40 procent billigare medan öl kostade mindre än hälften jämfört med Norge.

För år 2017 beräknades alkoholdrycker ha bidragit till att en tiondel av omsättningen i den totala norska gränshandeln i Sverige, räknat i svenska kronor (Statistiska centralbyrån, 2018). I ekonomiska termer utgör alkohol med andra ord endast en begränsad del av den totala norska gränshandeln.

### *Tidigare studier av norsk alkoholgränshandel*

I en studie från slutet av 1990-talet analyserades alkoholgränshandeln i Sverige av norska och svenska forskare. De uppgifter som användes var Systembolagets och Vinmonopolets försäljning i olika områden. I båda länderna definierades ett basområde som ansågs opåverkat av gränshandel. Försäljningen i dessa områden jämfördes med försäljningen i ländernas gränsområden. Skillnaderna mellan försäljningen i bas- och gränsområdena användes för att beräkna gränshandelns utveckling och omfattning. En grov skattning gav vid handen att den

norska gränshandeln i Sverige år 1997 uppgick till 0,11 liter ren alkohol per norsk invånare 15 år och äldre (Lund, Trolldal & Ugland, 2000).

Mellan 2013 och 2018 gjorde det norska folkhälsoinstitutet uppskattningar av den totala alkoholkonsumtionen<sup>3</sup>, inklusive den norska gränshandeln med alkohol drycker från Sverige. Enligt tabell 1 ökade gränshandeln dessa år från 0,19 till 0,25 liter ren alkohol per norsk invånare 15 år och äldre (eller med 32 procent). För 2018 beräknades den totala årskonsumtionen till 6,79 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre (Folkehelseinstituttet, 2019)<sup>4</sup>.

Sedan 2019 har inga norska skattningar av den oregistrerade konsumtionen publicerats. Beräkningarna bygger på intervjuundersökningar, och dessa underlag har kommit att bedömas som alltför osäkra, inte minst under pandemiåren. En indikation på osäkerheten är att den registrerade försäljningen under pandemiåret 2021 var 23 procent högre jämfört med den för 2019, eller 10 procent högre jämfört med den beräknade totalkonsumtionen 2018.

**Tabell 1.** Alkoholkonsumtionen i Norge. Registrerade och oregistrerade källor. Liter ren (100 %) alkohol per invånare 15 år och äldre. 2010–2022.

	Oregistrerade källor					Registrerade källor	Totalt, samtliga källor
	Köpt tax-free på norsk flygplats	Köpt på färja till Norge	Köpt i Sverige	Köpt i andra länder	Totalt		
2010	..	..	..	..	..	6,59	..
2011	..	..	..	..	..	6,43	..
2012	..	..	..	..	..	6,21	..
2013	0,40	0,07	0,19	0,09	0,74	6,22	6,96
2014	..	..	..	..	..	6,06	..
2015	0,40	0,07	0,18	0,09	0,74	5,97	6,71
2016	0,38	0,08	0,22	0,08	0,76	6,03	6,79
2017	0,38	0,09	0,24	0,07	0,78	6,00	6,78
2018	0,38	0,07	0,25	0,07	0,77	6,02	6,79
2019	..	..	..	..	..	6,05	..
2020	0,07 <sup>a)</sup>	..	..	..	..	7,23	..
2021	0,06 <sup>a)</sup>	..	..	..	..	7,44	..
2022	.. <sup>a)</sup>	..	..	..	..	6,64	..

a) Från år 2020 inkluderas endast alkohol som köpts vid ankomst till norska flygplatser, ej även vid avgångar som tidigare år. Särredovisning av detta ej tillgängligt för 2022.

Källa: Folkehelseinstituttet och SSB.

<sup>3</sup> Exklusive smuggling och hemtillverkning.

<sup>4</sup> Samma år skattade WHO den norska totala konsumtionen till 7,14 liter, det vill säga 5 procent högre (WHO, 2023).



Ökningen i registrerad norsk försäljning är en följd av minskade inköp i utlandet, till följd av pandemins reserestriktioner (exempelvis var Vinmonopolets ökning särskilt stor i gränsområdena). Folkhelseinstituttet (2022) drar slutsatsen att tidigare skattningar av den oregistrerade konsumtionen sannolikt varit i underkant. De konstaterar även att CAN:s skattningar av gränshandeln, som gav mer än dubbelt så höga nivåer jämfört med de norska resultaten 2016–2018, pekar på detta.

Försäljningsstatistiken för 2022 har hämtats från Statistisk sentralbyrå (2023b). Den visar att detta år sjönk den registrerade försäljningen i Norge till 6,6 liter. Detta är en minskning med 11 procent jämfört med 2021, men fortfarande 10 procent högre än 2019. Oregistrerade källor tycks därmed inte fullt ut ha återtagit sin tidigare position.

## 2. Data och definitioner

Med alkoholgränshandel avses i denna studie köp gjorda i svenska gränskommuner i syfte att föra dryckerna till Norge för konsumtion där. Norska kunders köp för konsumtion i Sverige ingår inte i definitionen för gränshandel. Sådan turistkonsumtion berörs inte i denna studie. Den behandlades däremot i 2020 års monitorrapport (Trolldal och Åström, 2021).

De 23 svenska kommuner som gränsar till Norge benämns i denna rapport som gränskommuner. Det handlar om Arjeplog, Arvika, Bengtsfors, Berg, Dals-Ed, Eda, Gällivare, Härjedalen, Jokkmokk, Kiruna, Krokom, Malung-Sälen, Sorsele, Storuman, Strömstad, Strömsund, Sunne, Tanum, Torsby, Vilhelmina, Åre, Årjäng och Älvdalen. Gränshandel kan ske i Systembolagets butiker, liksom hos dess ombud. Hösten 2022 hade dessa kommuner totalt 29 Systembolagsbutiker och 88 ombud (motsvarande antal för hela Sverige var 450 butiker respektive 467 ombud).

Samtliga köp i Systembolagets butiker i gränskommunerna som genomförts med norska betalningsmedel, det vill säga norska kontanter<sup>5</sup> eller norska bankkort, har räknats som norsk gränshandel. Uppgifter om använda betalningsmedel saknas dock för ombudsköp. För ombudens del definieras i stället gränshandel som beställningar gjorda från personer med norsk postadress. Systembolagets butiker och ombud för Systembolaget belägna i gränskommunerna benämns i rapporten som gränsbutiker respektive gränsombud. CAN har erhållit aggregerade uppgifter om gränsköpen från Systembolagets huvudkontor.

### Följande källor definieras som norsk gränshandel i denna kartläggning:

- Samtliga köp med norska betalningsmedel i Systembolagets gränsbutiker
- Samtliga beställningar hos gränsombud gjorda av kunder med norskt postnummer

I CAN:s första gränshandelsrapport som täckte 2016–2018 gjordes ett försök att även fånga gränshandel utanför gränskommunerna. Detta gjordes genom att ta med större köp med norska betalningsmedel i Systembolagsbutiker i övriga Sverige (Guttormsson & Trolldal, 2020). Denna typ av köp visade sig dock i stora delar förbli oförändrade under pandemiåret 2020, trots reserestriktioner. Det är därmed sannolikt till övervägande del vara köp som konsumerats i Sverige, det vill säga turistkonsumtion. Sådana köp exkluderades därför ur gränsköpsdefinitionen. Det gjorde att de tidigare presenterade resultaten för 2016–2018 reviderades i den förra gränsrapporten och skrevs ned med i genomsnitt cirka 6 procent.

<sup>5</sup> Fram till sista augusti 2020 accepterade samtliga Systembolagsbutiker kontant betalning med sedlar i euro samt i norsk och dansk valuta.

## 3. Resultat

### Norsk alkoholgränshandel i Sverige

Mellan 2016 och 2019 ökade den norska gränshandelsköpen, från 2,2 miljoner liter ren (100 %) alkohol till 2,6 miljoner liter (tabell 2 och figur 1). Det är en uppgång med 21 procent. Under den perioden stod de norska gränsköpen årligen för drygt 60 procent av alkoholförsäljningen i gränskommunerna.

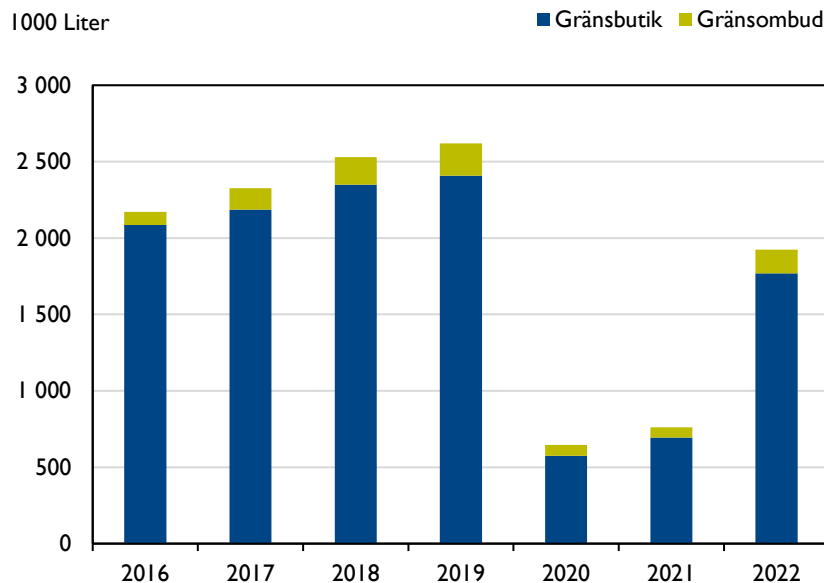
Under pandemiåren 2020–2021 sjönk gränshandeln kraftigt och uppgick endast till i genomsnitt en fjärdedel jämfört med 2019. Men trots pandemirestriktioner avstannade alltså inte gränshandeln helt. År 2022 innebar en återhämtning och jämfört med 2021 ökade försäljningen med cirka 150 procent. Volymen uppgick då till närmare 2 miljoner liter ren alkohol, eller tre fjärdedelar av den nivå som gällde under 2019. Det medförde i sin tur att andelen norska köp i gränskommunerna steg från 30 procent perioden 2020–2021 till 50 procent 2022. Detta ska jämföras med drygt 60 procent före pandemin.

Av tabellen framgår tydligt att det är Systembolagsbutikerna som står för den absolut största volymen i gränshandelsförsäljningen. Samtidigt har ombudens betydelse ökat något. Perioden 2016–2018 stod de för cirka 6 procent av försäljningen. Sedan 2019 utgör deras försäljningsandel omkring 9 procent.

**Tabell 2.** Norsk gränshandel i 1000 liter ren (100 %) alkohol. 2016–2022.

	Norsk gränshandel butik		Norsk gränshandel ombud		Total norsk gränshandel		Totala gränskommunköp (1000 liter)	Andel norsk gränshandel i gränskommunerna (%)
	1000 liter	%	1000 liter	%	1000 liter	%		
2016	2 085	96	86	4	2 170	100	3 506	62
2017	2 185	94	141	6	2 326	100	3 838	61
2018	2 349	93	182	7	2 531	100	4 081	62
2019	2 408	92	212	8	2 621	100	4 201	62
2020	575	89	71	11	646	100	2 169	30
2021	693	91	68	9	762	100	2 517	30
2022	1 770	92	153	8	1 923	100	3 679	52

Källa: Systembolaget



**Figur 1.** Norsk gränshandel i 1000 liter ren (100%) alkohol i gränsbutiker och hos gränsombud. 2016–2022.

I tabell 3 sätts den norska gränshandeln i relation till Systembolagets totala försäljning. År 2016 utgjorde gränshandeln 4,6 procent av alla alkoholköp via Systembolaget, räknat i liter ren alkohol. I takt med att gränshandelns volym ökade fram till 2019 så steg denna andel till 5,3 procent.

Under pandemiåren 2020–2021 inträffade en betydande uppgång i Systembolagets försäljning, till drygt 55 miljoner liter ren alkohol. Jämfört med 2019 är detta en uppgång på 12 procent. Samtidigt minskade gränshandeln kraftigt.

**Tabell 3.** Norsk gränshandel och Systembolagets totala försäljning i 1000 liter ren (100 %) alkohol. 2016–2022.

	Norsk gränshandel (1000 liter)	Total försäljning på Systembolaget (1000 liter)	Andel (%) gränshandel på Systembolaget	Norsk gränshandel per norsk inv. ≥ 15 år (liter)	Norsk gränshandel per svensk inv. ≥ 15 år (liter)
2016	2 170	47 022	4,6	0,51	0,27
2017	2 326	47 226	4,9	0,54	0,28
2018	2 531	48 737	5,2	0,58	0,30
2019	2 621	49 458	5,3	0,60	0,31
2020	646	55 270	1,2	0,15	0,08
2021	762	55 977	1,4	0,17	0,09
2022	1 923	53 896	3,6	0,43	0,22

Källor: Systembolaget, SSB och SCB.

Sammantaget medförde detta att gränshandeln endast utgjorde drygt en procent av Systembolagets totala försäljning dessa år. År 2022, efter att gränshandeln delvis återgått till tidigare nivåer, var motsvarande andel 3,6 procent.

I tabell 3 relateras volymen alkohol till antalet invånare 15 år och däröver, både för Norge och för Sverige. I förhållande till norska invånare motsvarade gränshandelsköpen under pandemin omkring 0,16 liter ren alkohol per person 15 år och äldre, att jämföra med 2019 då de låg på 0,6 liter. År 2022 uppgick motsvarande värde till 0,43 liter. Relaterat till den totala registrerade norska alkoholförsäljningen detta år utgör det 6,5 procent. För svensk del handlade det samma år om 0,22 liter ren alkohol per invånare 15 år och äldre (cirka 2,9 procent av den preliminära registrerade försäljningen).

Beräknat i pengar uppgick den norska alkoholgränshandeln till ett värde av 2,1 miljarder svenska kronor inklusive moms under 2019 (tabell 4). Detta motsvarade 5,2 procent av Systembolagets ekonomiska omsättning samma år. Jämfört med 2016 ökade intäkterna från gränshandeln med 31 procent fram till 2019. Pandemiåren innebar en kraftig intäktsminskning. År 2022 uppgick gränshandeln till 1,5 miljarder svenska kronor. Uppgången var alltså uttraderad och jämfört med 2016 i stället vänt till en nedgång med 6 procent.

Om hänsyn hade tagits till inflation skulle nedgången varit större (cirka 20 procent). Det kan noteras att Systembolagets totala omsättning låg kvar på en förhållandevis hög nivå 2022. Detta år utgjorde gränshandeln 3,2 procent av omsättningen. Det är en något lägre andel jämfört med andelen rena alkohollitrar (3,6 procent). Tidigare år har dessa andelar legat närmare varandra.

Norska kunders genomsnittliga gränsbutiksköp 2022 låg på 736 kronor och omfattade 0,85 liter ren alkohol. Detta är ungefär 75 procent högre jämfört med de svenska butikskunderna (409 kronor respektive 0,49 liter). Även hos gränsbudnen var de norska kundernas köp större än svenskarna (drygt 45 procent räknat såväl i liter som i kronor).

**Tabell 4.** Gränshandelns omsättning i miljoner svenska kronor (ink. moms). 2016–2022.

	Norsk gränshandel (milj. kr)	Förändring norsk gränshandel mot 2016 (%)	Systembolaget omsättning (milj. kr)	Andel (%) norsk gränshandel
2016	1 600	-	35 600	4,5
2017	1 800	13	36 700	4,9
2018	2 000	25	38 600	5,2
2019	2 100	31	40 300	5,2
2020	500	-69	45 900	1,1
2021	600	-63	47 600	1,3
2022	1 500	-6	46 500	3,2

Källa: Systembolaget.

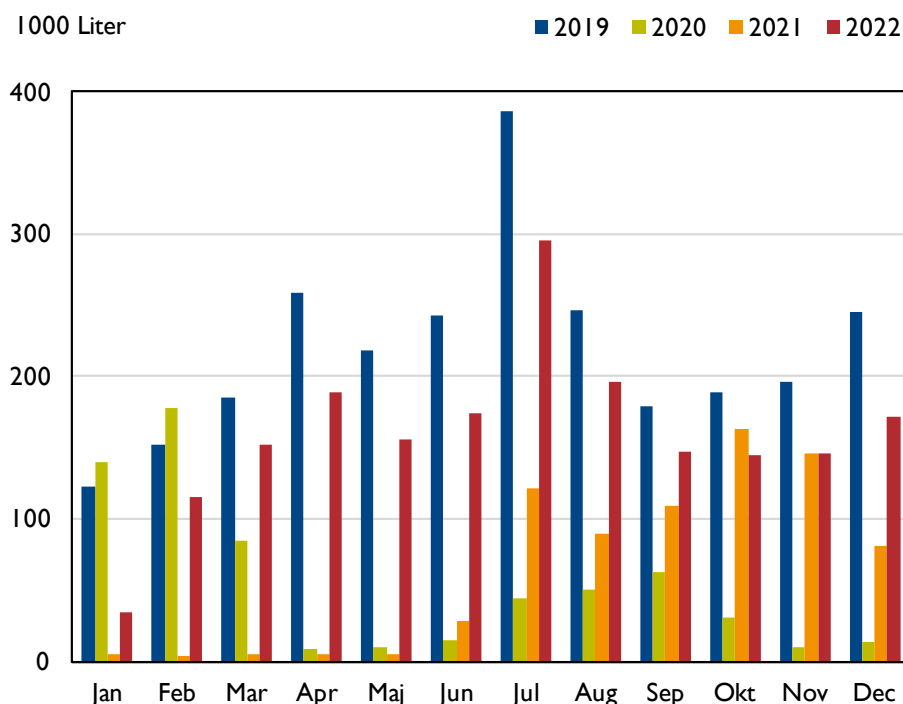
## Månadsvariationer 2019–2022

Det är sedan tidigare känt, bland annat från CAN:s Monitormätningar, att alkoholkonsumtionen varierar under årets månader och ökar under exempelvis ledigheter (Guttormsson, 2022). Detta säsongsmönster framgår också tydligt av Systembolagets totala försäljning, med toppar under juni, juli och december.

I detta avsnitt beskrivs säsongvariationerna i den norska gränshandeln. Detta görs för 2019, som får representera ett normalår, för pandemiperioden 2020–2022, samt för 2022 då pandemirestriktionerna i stort sett var borta.

I figur 2 (och tabell 5 i bilagan) redovisas gränshandeln fördelad per månad för perioden. År 2019 uppvisar ett bekant mönster, med högre försäljningsnivåer under påsk-, sommar- och juledigheter. År 2020 faller gränshandel kraftigt i mars men når en viss tillfällig återhämtning juli–september. Under 2021 är gränshandeln i princip obefintlig under första halvåret men återhämtar sig delvis under det andra. Dessa variationer följer förändringar i reserestriktioner, med olika krav på till exempel negativa covid-19-test och vaccinbevis.

Efter att reserestriktionerna avskaffades permanent från februari 2022 ökade gränshandeln, men bara delvis till forna nivåer. Ingen månad, inte ens i slutet av året, når samma volym som 2019. Relativt sett kom gränshandeln närmast sina tidigare nivåer under augusti och september med cirka 81 procent av försäljningsnivån 2019. Sista kvartalet 2022 uppgick den till 73 procent jämfört med samma kvartal 2019.

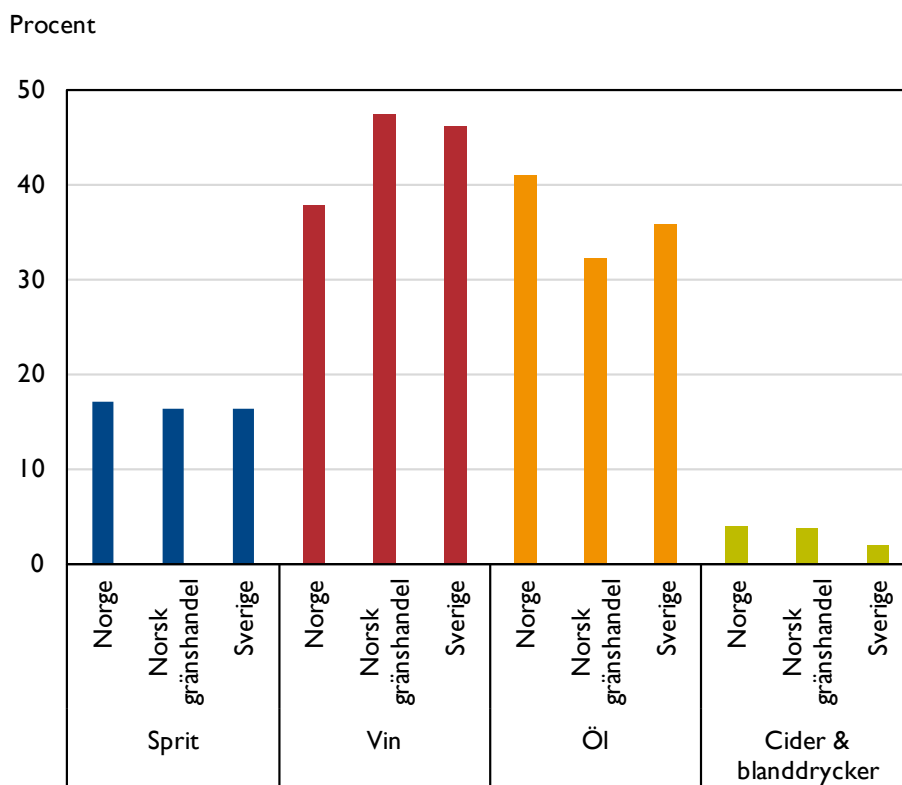


**Figur 2.** Norsk gränshandel i 1000 liter ren (100%) alkohol per månad. 2019–2022.

## Dryckespreferenser i norsk gränshandel

Avslutningsvis följer en presentation av fördelningen av olika dryckeskategorier i den norska gränshandeln. Den jämförs med registrerade köp i Norge, liksom med registrerade köp i Sverige. Det görs för att se om gränshandelsköpen skiljer sig från dryckespreferenserna i den norska respektive svenska försäljningen.

I den norska statistiken från 2022 över den registrerade försäljningen ingår både Vinmonopolets och livsmedelshandelns försäljning eftersom merparten av ölförsäljningen i Norge sker inom livsmedelshandeln<sup>6</sup>. Utöver detta inkluderas även restaurangförsäljningen. För jämförbarhetens skull används motsvarande källor för Sverige från det senast tillgängliga året (2021). Utöver Systembolagets totala försäljning inkluderas alltså även restaurangkonsumention samt folkölsförsäljning. Dessa uppgifter har hämtats från den senaste monitorrapporten om den totala alkoholanskaffningen i landet (Trolldal, 2022).



**Figur 3.** Dryckespreferenser i procent. Total registrerad försäljning Norge (2022) och Sverige (2021) samt för norska gränskommersköp (2022). Andel liter ren (100%) alkohol per invånare 15 år och äldre.

<sup>6</sup> Räknat i ren alkohol stod starköl (≥4,7 volymprocent) endast för 5 procent av den registrerade ölförsäljningen i Norge år 2019 (Folkehelseinstituttet, 2023).



Av figur 3 (och tabell 6 i tabellbilagan) framgår det att år 2022 var vin den vanligaste alkoholdrycks-kategorin i gränshandeln, räknat i ren alkohol. Jämfört med den norska registrerade försäljningen låg vinandelen nästan 10 procentenheter högre och liknande snarast den svenska vinproportionen.

Öl utgjorde en desto lägre andel i gränshandeln. Den uppgick till 32 procent, vilket var nästan 10 procentenheter lägre jämfört med försäljningsandelen på hemmaplan. Detta kan tyckas något oväntat i och med att prisskillnaden är större på öl än på vin. Öl är dock förhållandevis lättillgängligt i Norge med tanke på försäljningen i livsmedelshandeln. Dessutom är öl den mest skrymmande drycken att transportera, samtidigt som de norska införselkvoterna är mindre gynnsamma för öl. Allt detta gör vinet till en mer åtråvärd gränshandelsvara. För sprit respektive cider/blanddrycker var köpmönstren förhållandevis likartade i Norge och i gränshandeln.



## 4. Avslutande diskussion

Norsk gränshandel har i denna rapport definierats som köp med norska betalningsmedel i Systembolagets butiker i de 23 gränskommunerna, liksom norska beställningar hos dess ombud. Denna definition ger en viss övertäckning. Det beror på att även svenskar (exempelvis med norsk arbetsgivare och norskt bankkort) kan använda norska betalningsmedel i Sverige. Vidare konsumeras vissa gränsköp i Sverige eftersom det finns norska medborgare som vistas i de svenska gränskommunerna och konsumerar alkohol köpt med norska betalningsmedel (egentligen turistkonsumtion). Om detta hade kunnat beaktas hade skattningarna av den norska gränshandeln blivit något lägre.

Det förekommer även undertäckning. Köp för konsumtion i Norge kan göras i andra kommuner än i gränskommunerna, exempelvis i samband med en semesterresa längre in i landet. Definitionen innefattar inte heller de gränsköp som betalats med svenska kontanter. I viss mån tar dessa storheter ut varandra, dock okänt i vilken grad. Den sammantagna effekten på skattningarna av volymer och trender bedöms i sammanhanget som begränsad.

Trots att definitionen av gränshandel kan ha vissa brister, har den också uppenbara styrkor, som att det är en totalundersökning och inte en stickprovundersökning. Dataunderlaget innehåller uppgifter om samtliga köp. Det förekommer heller inga felkällor av typen svarsbortfall eller underrapportering till följd av minnesfel eller social önskvärdhet, som annars kan förekomma i frågeundersökningar. Dessutom har sju åtföljande år studerats. Resultaten är tämligen konsistenta och i linje med det förväntade. Det pekar på att metoden är användbar för syftet att följa storlek och trender i norsk gränshandel med alkohol.

Skattningarna av gränshandeln visade att den utgjorde omkring 5 procent av Systembolagets totala försäljning perioden 2016–2019, mätt i ren alkohol. Som väntat sjönk gränshandeln under pandemiåren 2020–2021. Den utgjorde då endast cirka 1 procent av Systembolagets totala försäljning. Mindre väntat var kanske att alkoholgränshandeln inte fullt ut återgick till tidigare nivåer när rese-restriktionerna togs bort i februari 2022. Detta år utgjorde gränshandeln 3,6 procent av Systembolagets försäljning. Perioden augusti–september var försäljningsnivån som högst, men utgjorde ändå endast 81 procent av 2019 års omsättning.

Det kan konstateras att inte heller för Sveriges del var privatimport av alkohol, liksom smuggling, tillbaka på de nivåer som gällde för 2019. År 2022 hade dessa källor minskat till cirka 60 procent av 2019 års nivå, enligt preliminära uppgifter. Förutom rena prisskillnader påverkas gränshandeln även av transportkostnader och valutaförändringar, vilket kan ha spelat in för svenskarnas del.



Statistisk sentralbyrå i Norge angav att den totala dagligvarugränshandeln år 2022 uppgick till 68 procent jämfört med helåret 2019 och cirka 90 procent jämfört med kvartal 4 samma år. Att gränshandeln med dagligvaror inte fullt ut återgått till tidigare nivåer skulle förutom ökade bränslekostnader även kunna förklaras av att pandemin lett till förändrade vanor och att den särskilda norska sockerskatten togs bort 2021. För alkoholgränshandeln beräknades motsvarande andelar i denna rapport till ungefär 73 procent för båda tidsperioderna. Det återstår nu att se om, och i så fall när, gränshandelnivåerna för alkohol återgår till nivåerna innan pandemin.

## 5. Referenser

Folkehelseinstituttet (2019). *Alkohol i Norge*. [www.fhi.no/nettpub/alkohol/norge](http://www.fhi.no/nettpub/alkohol/norge). Uppdaterad 2019-12-05.

Folkehelseinstituttet (2023). *Alkohol i Norge*. <https://www.fhi.no/nettpub/alkohol/norge/omsetning-og-bruk/alkoholomsetningen-i-norge/?term=&h=1>. Uppdaterad 2022-20-12.

Guttormsson U (2022). *Självrapporterade alkoholvanor i Sverige 2004–2021*. Rapport 213. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning: Stockholm.

Guttormsson U och Trolldal B (2020). *Norsk gränshandel med alkohol i Sverige*. Rapport 190. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning: Stockholm.

Guttormsson U, Åström V och Trolldal B (2022). *Norsk gränshandel med alkohol i Sverige 2016–2020*. Rapport 208. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning: Stockholm.

Lund I, Trolldal B, Ugland T (2000). *Norwegian-Swedish cross-border trade in alcoholic beverages*. Nordisk Alkohol- & Narkotikatidskrift, Vol. 17, 2000 (English Supplement).

NOU (2019). *Særagiftene på sjokolade- og sukkervarer og alkoholfrie drikkevarer. Norges offentlige utredninger 2019:8*. Oslo: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon Teknisk redaksjon.

Skatteetaten (2021). <https://www.skatteetaten.no/bedrift-og-organisasjon/avgifter/saravgifter/om/sjokolade-sukkervarer/>.

Statistisk sentralbyrå (2023a). Statistikkbanken, Grensehandel. [www.ssb.no/varehandel-og-tjenesteyting/statistikker/grensehandel](http://www.ssb.no/varehandel-og-tjenesteyting/statistikker/grensehandel). Nedladdat 2023-03-03.

Statistisk sentralbyrå (2023b). Omsetning av alkoholholdige drikkevarer 1851 - 2022. <https://www.ssb.no/statbank/table/04188>. Nedladdat 2023-03-08.

Statistiska centralbyrån (2018). *Norsk gränshandel i Sverige större än någonsin*. [www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2018/norsk-granshandel-i-sverige-storre-an-nagonsin](http://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2018/norsk-granshandel-i-sverige-storre-an-nagonsin). Publicerad 2018-05-16.

Svensk handel (2021). *Norsk konsumtion i svensk detaljhandel och dess bidrag till svensk ekonomi*. En rapport av HUI Research på uppdrag av Region Värmland, Västra Götalandsregionen och Svensk Handel. Nedladdad från svenskhandel.se 2021-06-02.



Toll Customs (2023). <https://www.toll.no/no/varer/alkohol-og-tobakk/kvote/>.

Trolldal B & Åström V (2021). *Alkoholkonsumtionen i Sverige 2001–2020*. CAN Rapport 202. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning: Stockholm.

Trolldal B (2022). *Alkoholkonsumtionen i Sverige 2001–2021*. CAN Rapport 212. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning: Stockholm.

Trolldal B (2023). *Alkoholkonsumtionen 2022. Preliminära uppgifter från Monitormätningarna*. PM mars 2023. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

WHO (2023). *Alcohol, total per capita (15+) consumption (in litres of pure alcohol) (SDG Indicator 3.5.2)*. [https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/total-\(recorded-unrecorded\)-alcohol-per-capita-\(15-\)-consumption](https://www.who.int/data/gho/data/indicators/indicator-details/GHO/total-(recorded-unrecorded)-alcohol-per-capita-(15-)-consumption). Nedladdat 2023-03-04.



## Tabellbilaga

**Tabell 5.** Månadsvis fördelning av gränshandeln i 1000 liter ren (100%) alkohol. 2019–2022.

	2019			2020			2021			2022		
	Gränsbutik	Gränsombud	Totalt	Gränsbutik	Gränsombud	Totalt	Gränsbutik	Gränsombud	Totalt	Gränsbutik	Gränsombud	Totalt
Jan	111,0	11,8	122,8	127,0	13,4	140,4	4,4	0,4	4,8	30,0	4,5	34,5
Feb	137,8	14,3	152,1	162,0	15,8	177,8	3,4	0,1	3,5	104,6	11,1	115,7
Mar	169,9	15,8	185,7	74,6	10,6	85,2	4,7	0,3	5,1	136,7	15,3	152,0
Apr	236,8	22,6	259,4	7,6	0,7	8,3	4,2	0,3	4,5	173,9	14,9	188,9
Maj	201,7	16,9	218,5	9,1	0,8	9,9	5,1	0,3	5,4	143,9	11,9	155,8
Jun	223,9	18,5	242,5	13,0	1,4	14,5	25,7	2,6	28,3	160,7	14,2	174,8
Jul	363,9	22,7	386,5	39,5	5,0	44,5	114,8	6,8	121,6	281,1	14,7	295,8
Aug	228,8	17,3	246,1	45,1	5,8	50,8	83,1	6,8	89,8	182,4	14,5	196,9
Sep	162,8	16,9	179,7	50,6	11,5	62,1	99,3	10,2	109,5	135,1	11,5	146,7
Okt	171,8	16,7	188,4	27,2	3,7	30,9	148,3	14,6	162,9	133,2	11,1	144,3
Nov	177,9	18,9	196,8	8,6	1,1	9,7	129,0	16,7	145,7	131,5	14,2	145,7
Dec	224,9	20,2	245,1	11,9	1,2	13,2	71,2	9,4	80,6	156,7	15,3	172,0

Källa: Systembolaget



**Tabell 6.** Dryckesfördelning i Norge, i gränshandeln respektive i hela Sverige. Liter ren (100%) alkohol per invånare 15 år och äldre resp. andelar (%). 2016–2022.

		2016		2017		2018		2019		2020		2021		2022	
		Liter	%	Liter	%	Liter	%	Liter	%	Liter	%	Liter	%	Liter	%
<b>Registrerade köp i Norge</b>	Sprit	1,01	17	1,01	17	0,97	16	1,00	17	1,23	17	1,27	17	1,14	17
	Vin	2,21	37	2,19	37	2,20	37	2,23	37	2,94	41	2,96	40	2,52	38
	Öl	2,65	44	2,63	44	2,66	44	2,63	43	2,83	39	2,94	40	2,73	41
	Cider & blanddr.	0,16	3	0,17	3	0,19	3	0,19	3	0,23	3	0,27	4	0,26	4
	<b>Totalt</b>	<b>6,03</b>	<b>100</b>	<b>6,00</b>	<b>100</b>	<b>6,02</b>	<b>100</b>	<b>6,05</b>	<b>100</b>	<b>7,23</b>	<b>100</b>	<b>7,44</b>	<b>100</b>	<b>6,64</b>	<b>100</b>
<b>Norsk gränshandel</b>	Sprit	0,08	15	0,08	15	0,08	14	0,09	14	0,02	15	0,03	17	0,06	16
	Vin	0,28	55	0,29	54	0,30	52	0,30	51	0,07	49	0,08	49	0,19	47
	Öl	0,14	28	0,16	29	0,18	31	0,19	32	0,05	33	0,05	31	0,13	32
	Cider & blanddr.	0,01	2	0,01	2	0,02	3	0,02	3	0,00	3	0,00	3	0,02	4
	<b>Totalt</b>	<b>0,51</b>	<b>100</b>	<b>0,54</b>	<b>100</b>	<b>0,58</b>	<b>100</b>	<b>0,60</b>	<b>100</b>	<b>0,15</b>	<b>100</b>	<b>0,16</b>	<b>100</b>	<b>0,39</b>	<b>100</b>
<b>Registrerade köp i Sverige</b>	Sprit	1,00	14	0,99	14	1,00	14	1,01	14	1,13	15	1,21	16	..	..
	Vin	3,39	47	3,36	48	3,38	47	3,34	47	3,51	47	3,51	46	..	..
	Öl	2,65	37	2,57	37	2,68	37	2,66	37	2,68	36	2,73	36	..	..
	Cider & blanddr.	0,11	2	0,12	2	0,13	2	0,13	2	0,14	2	0,15	2	..	..
	<b>Totalt</b>	<b>7,15</b>	<b>100</b>	<b>7,03</b>	<b>100</b>	<b>7,20</b>	<b>100</b>	<b>7,14</b>	<b>100</b>	<b>7,46</b>	<b>100</b>	<b>7,60</b>	<b>100</b>	<b>..</b>	<b>..</b>

Källor: CAN, SSB och Systembolaget.



**C.A.N**



**CAN är ett nationellt kompetenscentrum som tar fram och sprider kunskap om alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar.**

Vi följer konsumtions- och skadeutvecklingen genom undersökningar och forskning. Myndigheter och organisationer använder kunskap från CAN som underlag för beslut och insatser. Vi är en del av civilsamhället och i vår styrelse finns representanter för våra medlemsorganisationer. Där finns även olika myndigheter representerade.

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning – [www.can.se](http://www.can.se)

